

ÅTGÄRDSPLAN

för Brottsförebyggande arbete på Gotland
2025-2026

FRAMTAGEN AV:

Region Gotland, Polisområde Gotland, Länsstyrelsen i
Gotlands län

I samarbete med:

Destination Gotland, Gotlands stuveri, Gotlands
vaktbolag, Gotlandshem, Gutekällaren, Matmuren,
PostNord, RF Sisu, Securitas, Swedavia, Tullverket, Wisby
Centrum, Wisby strand

2024-12-11

Bakgrund

I enlighet med Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete bygger denna åtgärdsplan på den lokala lägesbild som tagits fram av under våren 2024, inom ramen för en samverkansöverenskommelse mellan Region Gotland, Polisområde Gotland och Länsstyrelsen på Gotland och i samarbete med ett flertal aktörer såväl myndigheter som näringsliv.

Åtgärderna i denna plan utgår från de övergripande brottsproblem som lyfts i lägesbilden; *organiserad brottslighet* och *mäns våld mot kvinnor*. Lägesbilden har brutits ner till ett antal prioriterade hypoteser som sedan varit föremål för orsaksanalyser i syfte att identifiera relevanta åtgärder. De problemområden som åtgärder riktas mot är:

- Unga insocialiseras i kriminella nätverksmiljöer
- Narkotika transporteras till Gotland
- Krog- och nöjesmiljöer är en arena för narkotikaförsäljning
- Unga har en normaliserad bild av våld och osunda relationer

Utöver dessa problemområden innehåller åtgärdsplanen även insats riktad mot välfärdsbrottslighet, där tillräcklig kunskap saknas för att orsaksanalys skulle kunna genomföras men där frågan bedöms så pass viktig att den behöver omhändertas i åtgärdsplanen.

Det bör förtydligas att de åtgärder som lyfts i åtgärdsplanen endast är en liten del av det brottsförebyggande arbete som pågår på Gotland, då planen endast fokuserar på åtgärder riktade mot de mest prioriterade brottsproblemen. Det bör också nämnas att de prioriterade åtgärder som lyfts inom det brottsförebyggande arbetet företrädesvis avser åtgärder på selektiv respektive indikerad nivå i preventionsarbetet (även kallad sekundär respektive tertiär prevention), medan åtgärder på universell nivå ofta inriktar sig på risk- och skyddsfaktorer som även gäller för annan social problematik såsom psykisk ohälsa, ANDTS, våld och utanförskap.

Handlingsplanen gäller över två år men kan komma att justeras om förutsättningarna för det brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbetet förändras.

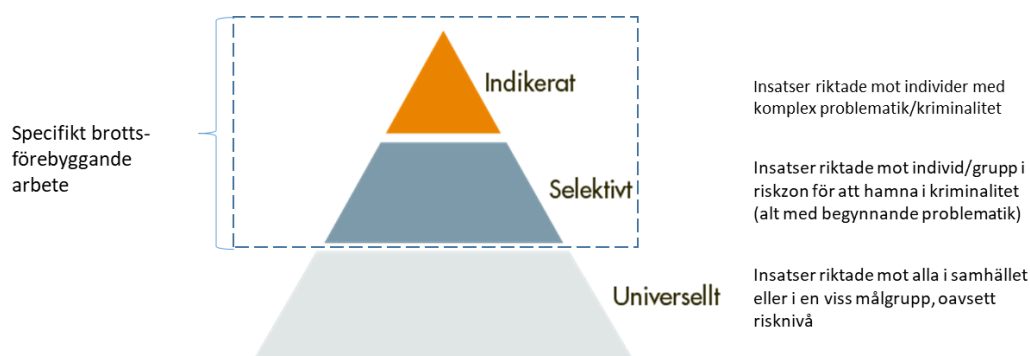

Bild 1 Modell för definition av det brottsförebyggande arbetet.

Åtgärder

Fokusområde: Aktivt brottsförebyggande insatser kring platser där unga kan utsättas för insocialisering

Orsak

På Gotland finns i dagsläget två kriminella nätverk. Utmaningen lokalt ligger framförallt i att förhindra en ökad etablering av nätverksmiljön. Det senaste året finns flera exempel där nätverksindivider sökt kontakt med barn och ungdomar i syfte att förmå dessa att göra olika typer av ärenden, till exempel att sälja narkotika. Kontakterna och tillvägagångssättet överensstämmer med vad som i övriga Polisregion Stockholm är känt när det kommer till nätverkens försök att insocialisera nya unga i nätverksmiljön. Det är känt att kontakter sker både via digitala medier och i skolmiljö och den digitala arenan blir alltmer framträdande i dessa sammanhang, vilket lyfts också nationellt. Samtidigt finns det både offentliga platser och bostadsområden som också misstänks vara möjliga kontaktytor. Gemensamt för de platser som nämns är att det ofta saknas vuxennärvaro eller insyn. För att kunna identifiera vilka specifika platser som bör prioriteras och säkerställa att rätt åtgärder vidtas krävs systematiskt arbete i samverkan mellan olika aktörer.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Implementera systematiskt arbetssätt för att systematiskt kartlägga otrygga platser på Gotland.
- Bostadsområden som kan upplevas som otrygga ska systematiskt kartläggas för att relevanta insatser ska kunna identifieras.
- Möjligheterna till att utveckla arbetssätt där tjänstepersoner från olika myndigheter tillsammans deltar i digitala medier ska undersökas.

Åtgärder 2026:

- Händelser och platser i kommunen som bidrar till otrygghet ska systematiskt kartläggas, relevanta åtgärder ska identifieras, vidtas och följas upp.
- Under förutsättning att lämpliga arbetssätt kunnat utvecklas ska aktiv närvaro av relevanta vuxna/tjänsteutövare ske, i syfte att öka kunskapen om vad som sker i digitala miljöer, ha en avskräckande effekt vad gäller såväl insocialisering som annan brottslighet samt sänka trösklar för att barn och unga ska kunna ta kontakt och rapportera olämpliga beteenden.
- Stärka barn och ungas säkerhetsmedvetenhet i digitala medier.
- Påbörja systematisk kartläggning av de gotländska skolorna i syfte att främja en trygg skolmiljö.

Övergripande målsättning

Identifiera platser, såväl fysiska som digitala miljöer, där unga riskerar att kontaktas av kriminella nätverksaktörer. Detta i syfte att kunna vidta relevanta åtgärder utifrån behov och orsaker på respektive plats.

Fokusområde: Tidiga insatser för att förebygga att unga utvecklar kriminellt beteende

Orsak

Forskning visar att ju fler riskfaktorer för kriminalitet en individ uppvisar, desto högre är risken att utveckla ett kriminellt beteende. Dessa individer är också mer mottagliga för att insocialiseras i kriminella nätverksmiljöer. De orosanmälningar som kommer in till socialtjänsten innehåller sällan uppgifter om tidiga tecken eller riskfaktorer, utan ofta är kriminalitet redan ett faktum. I dagsläget

har en implementering av arbetssättet SIG (sociala insatsgrupper) påbörjats, där målgruppen är individer med redan pågående kriminellt beteende. Arbetssätt behövs därför för personer som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Arbetssätt för samverkan kring unga med komplex problematik och kriminalitet, Sociala insatsgrupper (SIG) är i dagsläget under implementering.

Åtgärder 2026:

- Systematiskt arbetssätt för att stärka samverkan mellan relevanta aktörer, för att tidigt ge insatser till unga som riskerar att dras in i kriminalitet.

Övergripande målsättning

Identifiera unga med flera riskfaktorer för att hamna i kriminalitet och i tidigt skede ge insatser i samverkan mellan relevanta aktörer för att förebygga att de dras in i kriminella nätverksmiljöer.

Fokusområde: Aktiv samverkan för att förebygga narkotika i krogmiljö

Orsak

Narkotika och dess skadeverkningar är ett omfattande problem med stora konsekvenser för både individ och samhälle. I detta sammanhang fokuseras framförallt på försäljning av narkotika som en del i den kriminella ekonomin, där den finansierar de kriminella nätverkens verksamhet och tillväxt. På Gotland finns i dagsläget inga miljöer som av polisen kategoriseras som öppna drogscener, det vill säga platser där bruk och försäljning av narkotika sker öppet och skapar otrygghet för omgivningen, men det finns arenor där det är känt att narkotika ofta förekommer. Ett sådant exempel är krog- och nöjesmiljöer, där det också finns framtagna och beprövade metoder för att arbeta förebyggande mot narkotika.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Samverkan mellan myndigheter, branschorganisationer och enskilda krögare som omfattar såväl utbildning, som egenkontroll och tillsyn.

Övergripande målsättning

Motverka och förebygga narkotika i krog- och nöjesmiljö i primärt syfte att strypa de kriminella nätverkens inkomster, men där även positiva effekter förväntas vad gäller bland annat offentligt våld.

Fokusområde: Försvåra för kriminella aktörer att transportera narkotika till Gotland

Orsak

För att narkotika ska kunna säljas på Gotland krävs att narkotikan transporteras till ön på olika sätt. Detta kan ske via flyg, båt eller post. Mörkertalet av narkotikaförsändelser i postflödet tros vara stort. Orsaksanalyser har också visat att det finns moment i både resor med båt och flyg som skulle kunna möjliggöra införsel av narkotika till ön. De aktörer som ingår i den nya samverkansstrukturen för brottsförebyggande arbete har dock ingen rådighet över dessa moment, varför samverkan med andra samhällsaktörer är avgörande i arbetet för att förhindra att narkotika transporteras till Gotland.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Samverkan mellan myndigheter och aktörer inom transportbranschen respektive postförsändelser.

Övergripande målsättning

Hindra narkotikatransporterna till ön för att på så sätt både minska tillgången till och användandet av narkotika och att strypa de kriminella nätverkens inkomster från narkotikaförsäljning och därmed begränsa deras tillväxt.

Fokusområde: Öka kunskapen om ungas utsatthet för sexuellt våld

Orsak

Unga är utsatta för våld i nära relationer i högre grad än vuxna, åtminstone när det kommer till unga kvinnor. Unga kvinnor är utsatta i högre grad än unga män, för alla typer av våld i nära relationer och utsätts i större utsträckning för upprepat våld från en partner. Även om våld i ungas nära relationer på många sätt följer samma mönster som hos vuxna så finns det vissa skillnader. För unga sker våldet ofta på platser där vuxna finns och borde kunna se och ingripa; i skolan, i hemmet och på fritidsaktiviteter. En annan viktig skillnad är betydelsen av digitala verktyg och medier, som ofta används för att övervaka och kontrollera den våldsutsatta. En oroväckande trend som i dagsläget inte syns i statistiken men som bland annat skolpersonal på Gotland vittnar om, är meddelanden med sexuellt innehåll som delas mellan unga i sociala medier. Även från elevhälsan och ungdomsmottagningen kommer oroande signaler om upplevd normativitet kring osunda relationer och våldsamt sex, som kanske snarare bör rubriceras som sexuellt våld. För att kunna sätta in relevanta åtgärder behöver dock kunskapen om problemet öka.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Kartläggning av ungas utsatthet för sexuellt våld.

Övergripande målsättning

Samsyn kring hur sexuellt våld och osunda relationer definieras i detta sammanhang och skapa en gemensam förståelse för i vilken utsträckning unga på Gotland utsätts för olika typer av sexuellt våld, i syfte att identifiera specifika problemområden och vidta relevanta åtgärder.

Fokusområde: Organisatorisk förstärkning för ett hållbart arbete mot välfärdsbrott

Orsak

Välfärdsbrottslighet beskrivs här som brottslighet som riktas mot välfärdssystemets ekonomiska system, där utbetalningar sker på felaktiga grunder. Välfärdsbrottslighet har också kommit att bli en stor del av den kriminella ekonomin. På Gotland finns i dagsläget ingen samlad bild av i vilken omfattning denna typ av ekonomisk brottslighet förekommer. Det finns dock inget som talar för att Gotland skulle vara undantaget denna problematik. I takt med att kommuner, regioner och myndigheter i Sverige börjar fokusera alltmer på ett strukturerat arbete mot välfärdsbrott och kriminell ekonomi, så bedöms det angeläget att detta arbete prioriteras och utvecklas även på Gotland. Risken är annars att kriminella aktörer börjar rikta sin verksamhet mot Gotland efterhand som verksamheter i övriga landet försvårar denna typ av brottslighet.

Åtgärd

Åtgärder 2025:

- Organisatorisk förstärkning för ett hållbart arbete mot välfärdsbrott inom Region Gotland (inkl. lägesbild, riskanalys, förutsättningar, kunskapshöjande insats).

Övergripande målsättning

Stärka Region Gotlands kapacitet att förebygga brott och att skapa förutsättningar för en systematisk upptäckt och rapportering av välfärdsbrott. Region Gotland är arbetsgivare åt mer än var tiondel gotlänning och genom att stärka organisationens förmåga att förebygga och motverka välfärdsbrott är ett stort bidrag till det förebyggande arbetet på hela Gotland.

Organisation och ansvar

Det strategiska rådet ansvarar för att, med aktuell lägesbild och genomförda orsaksanalyser som grund, ta fram en plan för prioriterade åtgärder. Samordningsgruppen stödjer det strategiska rådet i deras arbete. Åtgärdsplanen i sin helhet beslutas av styrgruppen bestående av Region Gotland, Polisområde Gotland och Länsstyrelsen på Gotland. Åtgärdsplanen ska föredras för regionstyrelsen som ansvarar för att leda det brottsförebyggande arbetet inom Region Gotland. Regionstyrelsen ansvarar också för att kontinuerligt hålla regionfullmäktige om det brottsförebyggande arbetet.

Tidplan

Åtgärdsplanen gäller för perioden 2025-2026. Tidsplan för varje enskild åtgärd finns framtagen för de deltagande aktörerna.

Ekonomi

Utgångspunkten är att åtgärder genomförs inom respektive aktörs ordinarie budgetram. I det fall åtgärden kräver extra resurser ligger det på ansvarig aktör att söka finansiering. I de fall det kan bli aktuellt att flera aktörer samfinansierar en enskild åtgärd görs separat överenskommelse kopplad till den aktuella åtgärden. I vissa fall kan det finnas möjlighet att söka ekonomiskt stöd via Brottsförebyggande rådet (Brå) för åtgärder som syftar till att stärka alternativt utvärdera det brottsförebyggande arbetet. I dessa fall ansvarar Regionstyrelseförvaltningen, Region Gotland för att samordna sådan ansökan.

Ansvarig

Åtgärder som upptas i åtgärdsplanen är åtgärder på områden där verksamheter i det strategiska rådet bedöms ha rådighet. För varje åtgärd utses en eller flera aktörer som ansvarar för genomförande och uppföljning av åtgärden. För respektive åtgärd finns också specifika mål formulerade. Åtgärder där annan aktör står som ansvarig beslutas av den ansvariga aktören och upptas inte i åtgärdsplanen.

Uppföljning

Uppföljning av åtgärdsplanen ska ske en gång per år i det strategiska brottsförebyggande rådet i samband med att lägesbilden uppdateras. Vid behov görs justeringar i planen utifrån förändrade förutsättningar för det brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbetet. Minst vartannat år ska åtgärdsplanen revideras, då nya åtgärder tillkommer och genomförda åtgärder tas bort.